

АБАЗНАЧЭННІ ЭПІСТАЛЯРНЫХ ТЭКСТАЎ У СТАРАБЕЛАРУСКАЙ МОВЕ: ПЫТАННЕ АБ СКЛАДЗЕ НАМІНАЦЫЙНАГА КОРПУСА

В. У. Зуева

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, пр. Незалежнасці, 4,
220030, г. Мінск, Беларусь, zuyeva.volha@gmail.com*

Вылучаюцца групы намінацый, прадстаўленых сярод старабеларускіх абазначэнняў жанраў вусных і пісьмовых паведамленняў: а) словы, якія дакладна выступалі назвамі розных відаў эпістальярных тэкстаў; б) словы, ужыванне якіх у адпаведнай функцыі з'яўляецца верагодным; в) словы – абазначэнні маўленчых жанраў, якія маглі рэалізоўвацца ў тым ліку праз карэспандэнцыю. Дзецца абгрунтаванне гэтаму падзелу і размеркаванню намінацый. Даняя «Гістарычнага слоўніка беларускай мовы» дапаўняюцца вынікамі назіранняў за функцыянаваннем лексем – жанравых абазначэнняў у старабеларускіх тэкстах XV–XVII ст.

Ключавыя словы: старабеларуская мова; лексіка; эпістальярны тэкст; жанравая намінацыя.

Вывучэнне гісторыі беларускай лексікі з апорай на вылучэнне тэматычных груп мае доўгую і плённую традыцыю (агляд: [1; 6]), пры гэтым абазначэнні розных відаў карэспандэнцыі пакуль не становіліся прадметам спецыяльнага даследавання. Гэта можа быць звязана з тым, што абазначэнні пісем разасяроджаны паміж рознымі тэматычнымі групамі: намінацыі дзелавых лістоў рознай ступені афіцыйнасці належаць да канцылярскай лексікі, падгрупа «назвы дакументаў і іх частак» [6, с. 32–35] (слова *ліст* тут і далей ужываем у значэнні 'эпістальярны тэкст', а не 'дакумент'); намінацыі лістоў духоўнага, інтэлектуальнага, палемічнага зместу – да навукова-кніжнай лексікі, падгрупа «назвы асноўных жанраў старабеларускай пісьменнасці, назвы рэлігійных і мастацкіх твораў і іх частак» [2, с. 226]; абазначэнні міжасабовай прыватнай карэспандэнцыі прымыкаюць да канцылярскай лексікі, але сфера іх функцыянавання не канцылярская, а побытавая.

Старабеларускія абазначэнні пісем адрозніваюцца між сабой часам з'яўлення і паходжаннем, матывацыяй і ўнутранай формай; лексічныя адзінкі ўступаюць у адносіны сінаніміі, гіпа-гіпераніміі; асобныя намінацыі звязаны з пэўным тыпам карэспандэнцыі і/або тыпам дыскурсу. Вывучэнне гэтых слоў мы праводзім у межах супастаўляльнага даследавання традыцый эпістальярных камунікацый, якія існавалі ў Вялікім Княстве Літоўскім і Рускай дзяржаве ў XV–XVII стст. Атрыманыя вынікі дапоўняюць інфармацыю пра арганізацыю і развіццё лексічнай сістэмы старабеларускай мовы і даюць матэрыял для вывучэння феномена культурна і гістарычна абумоўленага «жанравага мыслення».

Мэта артыкула – вызначыць кола лексем – намінацый эпістальярных тэкстаў у старабеларускай мове, удакладніць час першай фіксацыі намінацый у старабеларускіх помніках і абгрунтаваць магчымасць уключэння ў названае кола тых слоў, якія не маюць не толькі адпаведнага тлумачэння ў «Гістарычным слоўніку беларускай мовы» (ГСБМ), але і адназначных прыкладаў ужывання ў значэнні 'ліст, пасланне'.

Сістэматызацыя і апісанне абранай лексікі перш за ўсё патрабуе адказу на пытанне: што для даследчыка з’яўляецца эпістальным тэкстам? Праблема адбору крыніц тычыцца перш за ўсё вызначэння статусу афіцыйных дзелавых паведамленняў [4]. Пісьмовыя стасункі – разгалінаваная сістэма, якая адлюстроўвае складаныя сацыяльныя іерархіі. Жанравы сінкрэтызм пісьменнасці Сярэднявечча і ранняга Новага часу дае падставу для шырокага падыходу да паняцця «эпістальны тэкст» і ўключэння ў кола вывучаемых крыніц такія дыялагічныя тэксты, у якіх няма саманазвы юрыдычнага дакумента, адрасат і адрасант якіх пэўна заяўленыя і індывідуальны фармуляр якіх адпавядае абстрактнаму фармуляру эпістальнага тэксту.

Большасць прааналізаваных жанравых намінацый – мнагазначныя словы. Калі яны ўжываюцца не як саманазва тэксту, а як абазначэнне ўзгаданага ў творы пісьмовага паведамлення, кантэкст павінен быць дастаткова інфарматыўным для характарыстыкі слова як намінацыі менавіта ліста.

На дадзеным этапе даследавання мы вызначылі ў старабеларускай мове (панхранічны падыход) наступныя групы намінацый, рэlevantныя для даследавання абазначэнняў эпістальных тэкстаў: а) лексемы, якія дакладна выступалі назвамі розных відаў лістоў: *грамота, епістола, епістолия, листъ, листочекъ, обсылка, отпись, писанье (писане, писание), пис(ь)мо, посланье (послание), посольство, посельство, слово, цедула (цадула, цидула, цыдула, цэдула), ярлыкъ*; б) лексемы, функцыянаванне якіх як абазначэнняў лістоў з’яўляецца верагодным: *листокъ, цедулка*; в) абазначэнні маўленчых жанраў, якія маглі рэалізоўвацца ў тым ліку праз карэспандэнцыю (выражэнне розных інтэнцый: *суплика, супликация, реляцыя, респонсъ, респонсъ листовный, шкриптъ*).

Група (в) далей у артыкуле не разглядаецца; тут яна ўзгаданая таму, што ўскосна звязаная з намінацыямі лістоў, але пытанне аб значэнні яе адзінак патрабуе асобнага асвятлення. Лексемы груп (б) і (в) не маюць у ГСБМ тлумачэння ‘ліст, пасланне’. Словы групы (а) яго маюць не заўсёды.

Аднысенне намінацый да групы (а) не выклікае пытанняў у тых выпадках, калі ўжыванне іх у значэнні ‘ліст, пасланне’ паказваецца ў ГСБМ (такіх слоў большасць). Аналіз такіх абазначэнняў дазваляе выявіць асобныя семантычныя і стылістычныя адценні слоў і ўдакладніць час іх першай фіксацыі ў старабеларускіх тэкстах. Так, *обсылка* ‘Паведамленне, перапіска’ (ГСБМ, вып. 21, с. 284–285) адносіцца да дыпламатычнай карэспандэнцыі (з 1501–1503 гг. – у дыпламатычным лісце). *Посланье* ‘2. Пісьмовы зварот да каго-н., пасланне, пісьмо’ (ГСБМ, т. 27, с. 112) амаль заўсёды – гэта апостальскае пасланне, то бок жанр рэлігійнай літаратуры, а не прыватнае або афіцыйнае пісьмо (з 1489 г., Чэцця). Слова *листъ* ‘5. Ліст, пісьмо, пасланне’ (ГСБМ, вып. 17, с. 49) прысутнічае ў тэкстах, ранейшых за пазначаны ў ГСБМ 1484 г.

Тлумачэнне ‘ліст, пасланне’ у ГСБМ не заўсёды суправаджае тэа лексічныя адзінкі, якія дакладна абазначаюць лісты ў прааналізаваным намі тэкставым матэрыяле. У групу (а) трапляюць наступныя **абазначэнні**:

Отпись – ‘Пісьмовае сведчанне; доказ; распіска’ (ГСБМ, вып. 23, с. 200). Самі кантэксты ўжывання гэтага слова, прыведзеныя ў слоўніку і ў картатэцы слоўніка, ілюструюць значэнне ‘ліст у адказ’: *Отписы до некоторых Татар*

(у вопісу актаў, 1441–1480 гг.); *ты, братъ нашъ, и дворянъ своихъ не хотѣлъ тамъ выслати, а и отпису къ намъ на то некоторого не хотѣлъ вчинити* (1511, у пасланні Жыгімонта вялікаму князю Васілю Іванавічу). *Отписами* называў свае лісты Ф. Кміта-Чарнабыльскі (поруч з назвамі *листъ, грамота*). Пар. у ССМ XIV–XV: ‘1. Письмова відповідь, лист-відповідь’, з 1447–1492 гг. (т. 2, с. 107–108). У нашым матэрыяле *отписы* – гэта і дзелавыя, у тым ліку дыпламатычныя, і палемічныя лісты. У старабеларускай і стараўкраінскай мовах зафіксавана толькі слова мужчынскага роду *отпись (одпись)* (пар. іншыя жанравыя намінацыі: старабел. і стараўкр. *запись* – *запись*, старабел. *подпись* – *подпись*).

Слово – для гэтай мнагазначнай лексемы ГСБМ таксама не дае тлумачэння ‘ліст, пасланне’: ‘2. Выказванне, паведамленне’; ‘8. Распараджэнне, загад’ і інш. (вып. 31, с. 429–431). Традыцыя ўжывання лексемы *слово* ў дачыненні да эпістальнага дыялогу ідзе ад часоў старажытнай Русі: да 1074 г., пасланне Феадосія Пятчэрскага вялікаму князю Ізяславу па спісе к. XIV – пач. XV ст.: *Слово святаго Федосья игумена Печерскаго монастыря о вѣре крестыанской і о латыньской. Господи, благослови. Слово ми есть к тобѣ, княже боголюбивый* [3, с. 170]; 1264–1267 гг., ліст полацкага князя Ізяслава ў Рыгу па спісе пачатку XV ст.: *Слов(о) Изаслав(а), княз(а) полочког(о), къ еп(иско)пу и къ местерю, и къ все[м]ь вельневицем, и ратъманом, все[м]ь горожаном* (ПГ, т. 1, № 2, с. 59).

Паводле СлДрЯ *слово* ‘18. Грамота, послание’: даецца прыведзены фрагмент з ліста Ізяслава, а таксама з арыгінальнай граматы 1393 г. (з паметай «ю.р.»): *Слово тактамышево. къ королеви. польскому* (т. 11, с. 320). Пар. у ССМ XIV–XV: *слово* – ‘5. Послання, лист, грамота’, найстарэйшы прыклад той жа, што ў СлДрЯ: *Слово тактамышево къ королеви польскому* (т. 2, с. 352), 1484 г.: *Му(р)тазино слово королю братоу моему ў старарускай мове слово* ‘17. То, што напісана; пісьменное послание, грамота’, 1410–1411 гг. – абазначэнне дзелавога ліста (СлРЯ XI–XVII, вып. 25, с. 101–102). У дзелавой карэспандэнцыі ўсходніх славян ужыванне намінацыі *слово* падтрымлівалася ўплывам стылістыкі ханскіх грамат (ПГ, т. 2, с. 11). На рубяжы XV–XVI стст. *слово* застаецца звычайнай саманазвай ханскіх дыпламатычных лістоў, запісаных на старабеларускай мове. Правіцелі ВКЛ таксама маглі назваць свой ліст *слово*: *Отъ Жикгимонта, Божьею милостью короля Польского, Великого князя Литовского... великоѣ орды великому царю Сагипъ-кгирею, брату нашему, то есть слово наше*, 1538 г. (АЗР, т. 2, № 192, с. 347–348).

Прыведзеныя кантэксты не адмаўляюць наяўнасці ў лексемы *слово* пры такім яе функцыянаванні сінкрэтычнай семантыкі: ‘пасланне’ / ‘тое, аб чым паведамляецца, змест паведамлення’. Г. Л. Харашкевіч тлумачыла *слово* ў грамаце Ізяслава як салютацыю, вітальную формулу, аналагічную *поклонъ* (ПГ, т. 2, с. 11).

Цедула (*цадула, цидула, цыдула, цѣдула*) – ‘Пісьмовае паведамленне; скрутак’ (ГСБМ, вып. 36, с. 213). У ССМ XIV–XV слова няма, СУМ XVI–XVII не дайшоў да літары «Ц», як і гістарычныя слоўнікі рускай мовы. *Цедула* – са старапольск. *cedula* < сярэднелац. *cedula*, ад лац. *schedula* ‘картка’ (ГЭСЛ, с. 993), прычым *cedula* не мае семантыкі ‘ліст, пасланне’: ‘Tabliczka, kartka, kwit, zlecenie, zobowiązanie na piśmie’ (SP XVI, т. 3, с. 140).

Аналіз прыкладаў у ГСБМ і ў картатэцы слоўніка паказаў, што ў тэкстах 1530–1560-х гг. слова абазначае дакументы: афіцыйныя паведамленні, прашэнні і інш. У 1570-х гг. *цедула* – гэта яшчэ і кароткая запіска, якая дасылаецца разам з лістом: такой запіскай з’яўляецца спіс ваявод у дадатку да дзелавага ліста 1578 г., які, аднак, не мае прыкмет эпістальнага тэксту: *Тую цедулу е. м. панъ Виленскій при листъ своемъ прислалъ* (АЗР, № 105, т. 3, с. 213). *Цедулы* можна або *подавати*, або *посылати*. У Баркалабаўскім летапісе к. XVI – пач. XVII ст. слова *цедула* абазначае менавіта афіцыйны ліст-пасланне, аб якім пісьмова запыталі і якое павінна быць адказам на *посельство* ‘2. Пасланне, даручэнне; тэкст пасольскага даручэння’ (ГСБМ, т. 27, с. 145): *Которому (мітрапаліту) кгда так поселство веселое прочитали, просили о цедулу тую; одно ей им не дано* (ПСБП, с. 126). Рутэнізм *цедула* (*цыдула* і інш.) у значэнні ‘ліст, пасланне’ вядомы старарускай мове з XVII ст.: гл. загаловкі лістоў у «Зборніку Курбскага» (па рукапісах XVII ст.) і інш. [4, с. 50–52].

Ярлык (*ерлык*, *ярылык*) – ‘Ярлык (так!), ханская грамата’ (ГСБМ, вып. 37, с. 378), з 1480 г. У ССМ XIV–XV таксама адно значэнне – ‘(ханська грамата) ярлик’ (т. 2, с. 585). І. І. Сразнеўскі тлумачыў цюркізм як шматзначнае слова, у тым ліку ‘вообще грамота, письмо (от хана или к хану)’, з 1380 г. (Срезн., т. 3, стлб. 1660–1662). Гэта значэнне актуальна і для старабеларускай мовы: у пасольскіх кнігах слова выступае саманазвай дыпламатычных лістоў правіцелей Вялікага Княства Літоўскага; у прааналізаваным намі матэрыяле – з 1481 г. у пасланнях караля Казіміра крымскім ханам: *До Аминяка ярлыкъ* (ЛМ, № 33, стлб. 338); ...*приставивши мы къ Байрашу человека нашего, послали къ тебе и ярлыки послали есмо къ тебе, иже хочомъ съ тобою въ братстве и въ пріязни жити* (ЛМ, № 35, стлб. 341).

Намінацый групы (б) не маюць па ГСБМ «эпістальнага» значэння, і мы пакуль не сустрэлі прыкладаў такога іх ужывання, але лічым яго верагодным на падставе супастаўлення семантыкі гэтых слоў з семантыкай аднакаранёвых старабеларускіх слоў і семантыкай адпаведных намінацый у іншых славянскіх мовах.

Тлумачэнне лексемы *листокъ* у ГСБМ адсылае да значэнняў слова *листъ*, не звязаных з эпістальнай камунікацыяй (вып. 17, с. 47). Пар.: *листокъ* ‘1. Письмове повідомлення’, з 1540 г. (СУМ XVI–XVII, вып. 16, с. 47); *listek* ‘3. Od znac. ‘pismo’; *epistolium* Murm, BartBydg, Mqcz’, з 1528 г. (SP XVI, т. 12, с. 281). У СлРЯ XI–XVII: *листокъ* ‘2. Небольшое письмо’, з XII–XIII ст.: *Слышавъши же жена Феогностова, яко отято бысть село ея, написа листъкъ и въда Иоану* (вып. 8, с. 241) (пры гэтым *листъ* ‘5. Письмо, послание’ паводле СлРЯ XI–XVII у старажытнарускай мове толькі з XIV ст. (вып. 8, с. 239); у выразе *написа листъкъ*, верагодна, рэалізуецца значэнне *листъкъ* ‘аркуш’). Слова *листочекъ*, вытворнае ад *листокъ*, – ‘2. Ад *листъ* у 5 значэнні’ (ГСБМ, вып. 17, с. 48), г. зн. ‘ліст, пісьмо, пасланне’, з 1597 г.: *тотъ довѣдавшись, же я хочу до Греции ѣхать, далъ ми чотыри листочки запечатованы до своихъ пріятелей* (аб прыватных лістах у тэксе следчай справы: АЗР, т. 4, № 117, с. 159 і далей). Абапіраючыся на прыведзеныя даныя, мяркуем, што ў старабеларускай мове слова *листокъ* мела адно са значэнняў ‘ліст, пісьмо, пасланне (невялікае)’, але пакуль невядомыя рэлевантныя кантэксты.

Дымінутыў *цедулка* ‘памянш. ад *цедула*’ (ГСБМ, вып. 36, с. 214), ‘запіска’ (ГЭСІЛ, с. 993) па ілюстрацыях у ГСБМ і па слоўнікавай картатэцы не звязаны са сферай карэспандэнцыі – у адрозненне ад польск. слова *cedulka (cedulka)* ‘dem. od *cedula* ‘kartka pisana’ (SP XVI, т. 3, с. 140), якое мае наступныя варыянты перакладу ў польска-лацінскім слоўніку Барталамея з Быдгашча 1532 г.: ‘*carta, epistola, pagina, sceda, scriptura*’ (там жа). У старарускіх тэкстах прысутнічае рутэнізм *цедулка (цыдулка)* ‘суправаджальны ліст, запіска’ [4, с. 50–52]. Гэта дае падставы меркаваць, што ў канцылярскай мове ВКЛ выкарыстоўваліся і *цедула*, і *цедулка* ‘ліст, пасланне (невялікае, суправаджальнае)’, і ў гэтым значэнні яны былі прынятыя старарускай мовай.

Вынікі. Асноўную частку намінацыйнага корпуса, які далей будзе папўняцца, складае група лексем з семантыкай ‘ліст, пасланне’ паводле ГСБМ, і лексем – зафіксаваных у тэкстах абазначэнняў пісем, якія не маюць адпаведнага тлумачэння ў ГСБМ. У групе прадстаўлены спрадвечныя беларускія словы агульнаславянскага паходжання; грэцызмы і цюркізм, якія з’яўляюцца старажытнарускай спадчынай; паланізмы. Лексемы без слоўнікавага тлумачэння ‘ліст, пасланне’, якія пакуль што не маюць прыкладаў ужывання ў дачыненні да карэспандэнцыі, надзяляюцца статусам гіпатэтычных абазначэнняў пісем на падставе наяўнасці такой семантыкі ў адпаведных слоў мовы-донара і/або мовы-рэцыпіента; словы гэтай групы – паланізмы або вытворныя на базе паланізмаў. Шматлікія абазначэнні маўленчых жанраў патрабуюць кантэкстуальнага аналізу для вырашэння пытання, ці адбываўся ў іх метанімічны перанос «назва маўленчага жанру > назва разнавіднасці пісьма»; гэтыя словы таксама паланізмы, больш познія, чым словы папярэдніх груп.

Супастаўленне артыкулаў у слоўніках старабеларускай і стараўкраінскай моў паказала розныя падыходы ў іх да тлумачэння суадносных лексем.

СКАРАЧЭННІ

АЗР – Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией : в 5 т. СПб. : Тип. II Отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии ; Тип. Эдуарда Праца, 1846–1853. т.; **ГСБМ** – Гістарычны слоўнік беларускай мовы : у 37 вып. / пад рэд. А. М. Булькі, А. І. Жураўскага. Мінск : Нав. і тэхн. – Беларус. нав., 1982–2017. 37 вып.; **ГЭСІЛ** – Гістарычна-этымалагічны слоўнік іншамовнай лексікі ў старабеларускай мове / НАН Беларусі ; Цэнтр даслед. белар. культуры, мовы і літарат., Ін-т мовазн. імя Якуба Коласа ; склад. А. М. Булыка. Мінск : Беларус. нав., 2025. 1078 с.; **ЛМ** – Литовская метрика. Отдел 1. Часть 1. Книга записей. Т. 1 // Русская историческая библиотека, издаваемая Императорской археографической комиссией : в 39 т. СПб., 1910. Т. 27. X, 38 с., 872 стлб., 162, II с.; **ПГ** – Полоцкие грамоты XIII – начала XVI в. : в 2 т. М. : Русский фонд содействия образованию и науке, 2015. 2 т.; **ПСБП** – Помнікі старажытнай беларускай пісьменнасці / БССР, Ін-т літ-ры імя Якуба Коласа ; уклад., уступн. артык. і камент. А. Ф. Коршунава ; рэд. Ю. С. Пшыркоў. Мінск : Нав. і тэхн., 1975. 248 с.; **СлДрЯ** – Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) / АН СССР ; РАН, Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. М. : Русский язык ; Азбуковник ; Нестор-История, 1988–2023. Т. 1–13.; **СлРЯ XI–XVII** – Словарь русского языка XI–XVII вв. / АН СССР ; РАН, Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. М. : Наука ; Азбуковник ; Нестор-история ; ЛЕКСРУС, 1975–2023. Вып. 1–32; **Срезн.** – *Срезневский И. И.* Материалы для словаря древнерусского языка по

письменным памятникам : в 3 т. СПб. : Тип. Императорской академии наук, 1893–1912. 3 т.; **ССМ XIV–XV** – Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : у 2 т. / АН Української РСР, Ін-т суспіл. наук. Київ : Наукова думка, 1977–1978. 2 т.; **СУМ XVI–XVII** – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / АН Української РСР, Ін-т суспіл. наук ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Київ, Львів : Наук. думка ; Ін-т українозн. ім. І. Крип'якевича НАН України, 1977–2022. Вип. 1–18.; **SP XVI** – Słownik polszczyzny XVI wieku / PAN, Instytut Badań Literackich. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk : Wyd-wo PAN, 1966–2021. T. 1–39.

БІБЛІОГРАФІЧНІ СПАСЫЛКІ

1. Будзько И. Исследование тематических групп лексики старобелорусского языка: опыт и перспективы // Современное развитие славянской лексикологии и лексикографии : междунар. коллект. моногр. / Отв. ред. М. И. Чернышева. М. : Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова РАН, 2022. С. 61–96.
2. Гістарычная лексікалогія беларускай мовы / АН БССР, Ін-т мовазн. імя Якуба Коласа ; рэд. А. Я. Баханькоў, А. І. Жураўскі, М. Р. Суднік. Мінск : Нав. і тэхн., 1970. 340 с.
3. Еремін И. П. Литературное наследие Феодосия Печерского // Труды отдела древнерус. лит-ры. Т. V / АН СССР, Ин-т лит-ры (Пушкинский Дом) ; под ред. В. П. Адриановой-Перетц. М., Л. : Изд-во АН СССР, 1947. С. 159–184.
4. Зуева О. В. К проблеме разграничения эпистолярных и актовых лингвистических источников (на старорусском и старобелорусском материале) // Романовские чтения – 17 : сб. ст. Междунар. науч. конф., Могилев, 28 нояб. 2024 г. / под общ. ред. А. С. Мельниковой, Е. И. Головач. Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2025. С. 146–147.
5. Зуева О. В. Названия эпистолярных текстов – рутенизмы в старорусском языке и в русском языке Петровской эпохи // Актуальные проблемы сопоставительного изучения языков в условиях билингвизма : монография к 70-летию И. С. Ровдо. Минск : ИВЦ Мин-ва финансов РБ, 2023. С. 45–54.
6. Лексіка старабеларускай літаратурна-пісьмовай мовы XIV – сярэдзіны XVI ст. / [І. У. Будзько і інш.]. Мінск : Белар. нав., 2016. 556 с.

УДК 811.161.374

ЛЕКСІКА-СЕМАНТЫЧНАЕ ПОЛЕ ‘АДУКАЦЫЯ’ Ў «СЛОЎНІКУ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ» І. І. НАСОВІЧА

І. І. Караткевіч

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, пр. Незалежнасці, 4,
220030, г. Мінск, Беларусь, viachirynka@gmail.com*

Гістарычная лексікаграфія адлюстроўвае моўную карціну свету і гісторыка-культурны вопыт народа. Рэстравая і тлумачальная часткі «Слоўніка беларускай мовы» І. І. Насовіча (1870) дае магчымасць асвятліць пэўныя бакі жыцця насельніцтва беларускіх тэрыторый 60-х гг. XIX ст. Лексіка-семантычнае поле ‘адукцыя’ ў слоўніку І. І. Насовіча дэманструе стаўленне беларусаў да адукацыі, характарызуе працэс навучання і ўдзельнікаў адукацыі ў навучальных установах рознай канфесійнай і этнічнай прыналежнасці, пацвярджае даўніну адукацыйнай традыцыі на Беларусі.